

01/07/2024

077-5006206

052-6885006

מבחן בוזגלו במשפט הפלילי - מה משמעותו והאם הוא תקף?

מקור המונח "מבחן בוזגלו" מגיע מהחלטה שקיבל לפני כ- 30 שנה אהרון ברק, אשר שימש באותם הימים כיועץ המשפטי לממשלה. בעיקרון, הכוונה היא שמערכות המשפט והאכיפה צריכות להתייחס באותם הכלים ובאותה מידת החומרה כלפי נאשמים מכל המעמדות הכלכליים, התפקידים ומגזרי האוכלוסייה. האם המבחן תקף גם בימינו בכל הקשור למשפט הפלילי? עו"ד אסף דוק מסביר.

כיצד הגיע המונח "מבחן בוזגלו" לעולם?

אהרון ברק הוא כנראה המשפטן החשוב ביותר בתולדות המדינה, ושימש בין היתר כנשיא בית המשפט העליון. בשנת 1976, בעודו משמש כיועץ המשפטי לממשלה, הורה על פתיחתה של חקירה פלילית כנגד פעיל מפא"י בשם אשר ידלין. האחרון היה חשוד בקבלת שוחד ובגניבה בעת ששימש כיושב הראש של קופ"ח כללית, וכעת התכוונה הממשלה למנותו לנגיד בנק ישראל. לאהרון ברק הועברה בקשה לחקור את אשר ידלין במשרדו, כלומר בתנאים נוחים, אך היועץ המשפטי החליט כי הוא יחקר במתקן משטרתי כמו כל החשודים הפליליים. ברק הסביר כי המעמד הגבוה של החשוד אינו שונה ממעמדם של אזרחים רגילים, והשתמש בביטוי "דין ידלין כדין בוזגלו". כוונתו בשם "בוזגלו" הייתה להדגיש את מקומם השווה בעיני החוק של המעמדות החלשים יותר, שהיו אז בעיקר עולים חדשים יוצאי עדות המזרח, למול המעמדות החזקים יותר - אזרחים ותיקים שהגיעו מארצות אשכנז. לבסוף, בתום ההליך הפלילי נמצא אשר ידלין אשם בעבירות המיוחסות לו, ובית המשפט דן אותו ל- 5 שנים מאחורי סורג ובריח. יש לציין כי המושג "מבחן בוזגלו" אינו משמש בימינו רק בהתייחסות לתחום הפלילי ולהעמדתם לדין של אנשי שררה, אלא גם בתחומי החינוך, התקשורת ואחרים שבהם קיימים פערים בין עדתיים או פערים כלכליים מובהקים.

עמדה תומכת: מבחן בוזגלו תקף גם היום במשפט הפלילי

ראשית, יש להבהיר כי מבחן בוזגלו איננו מונח משפטי אלא ביטוי תרבותי. כמו כן, ישנן דעות רבות ושונות לגבי יישומו והיותו בתוקף גם היום ולאורך השנים. התומכים בהיותו תקף מצביעים על חקירות פליליות רבות וכתבי אישום שנפתחו בעשורים האחרונים כנגד אנשי שררה שנחשדו בשחיתות ובעבירות נוספות. דוגמאות בולטות לכך מהעת האחרונה הן של ראש הממשלה אהוד אולמרט, נשיא המדינה משה קצב, שר האוצר אברהם הירשזון, השר המכהן אריה דרעי, ועוד שורה ארוכה של אישי ציבור ומנהלים בכירים שהושמו מאחורי סורג ובריח. המצדדים טוענים כי הטיפול באנשים אלה היה ללא משוא פנים, ללא הנחות והקלות, ושהדבר התבטא בעונשים חמורים מאוד.

האם מבחן בוזגלו התהפך והגולם קם על יוצרו?

לפני שנבחן את העמדה המנוגדת יש להסביר שלאורך השנים החלו להישמע טענות אחרות. לפי טענות אלה, מבחן בוזגלו הוא גולם שקם על יוצרו וכעת משמש לרדיפתם של אישי ציבור ואנשי שררה (תופעה המוגדרת גם "מבחן בוזגלו ההפוך"). כלומר, כעת נתונים מעשיהם לבחינה תחת זכוכית מגדלת וכל חריגה "קטנה" לכאורה מובילה לתחקירים עיתונאיים, לפתיחתן של חקירות ולכתבי אישום שאינם מחויבי המציאות. על מנת להצדיק עמדה זו מביאים המצדדים את העובדות, לפיהן רק באחוז קטן ביותר מהמקרים שתוארו בתחקירים עיתונאיים אכן הוגשו כתבי אישום. יתר על כן, רק באחוז קטן מאוד מכתבי האישום הושגה לבסוף הרשעה. במילים פשוטות, אנשי ציבור ושררה נתונים ליחס מחמיר במיוחד מצד גופי התקשורת, רשויות האכיפה והמשפט, וכעת הם אלו שסובלים מחוסר שוויון מול המערכת בהשוואה לאזרחים רגילים.

01/07/2024

077-5006206

052-6885006

עמדה מנוגדת: מבחן בוזגלו אינו תקף במשפט הפלילי

מטבע הדברים, את הדברים שתוארו בפסקה שלעיל משמיעים בדרך כלל אישי הציבור עצמם, או יועצי תקשורת העובדים למענם. מדובר באנשים בעלי כוח והשפעה רבה, ויש שטוענים כי הם אכן הצליחו לשכנע את הציבור ואת מערכת המשפט בדבר רדיפה בלתי מוצדקת. על כן, כיום נבחנות ראיות ונפתחים תיקים במקרי שחיתות ביתר זהירות, ומעשים שהיו מובילים לחקירה במקרה של האזרח הרגיל אינם מובילים לחקירה במקרה של אדם בעל תפקיד בכיר. על מנת להוכיח טענה זו מובאות עובדות בדבר סגירתם של תיקים רבים על ידי היועץ המשפטי לממשלה (היוצא), יהודה ויינשטיין, כגון תיקו של שר הביטחון הנכנס אביגדור ליברמן. יתר על כן, אף אם מערכות האכיפה נוקטות גישה שווה כלפי אזרחים מהשורה ובעלי שררה וממון, אין חולק על ההבדלים הכלכליים שביניהם. הבדלים אלו מאפשרים לבעלי השררה להעסיק סוללות יקרות של עורכי דין ולקיים מאבק ציבורי נחרץ באמצעי התקשורת, דבר המקנה להם יתרון משמעותי בהליכים הפליליים ובבית המשפט. על כן, מבחן בוזגלו אינו מיושם כהלכתו במערכת המשפט, ובעלי הממון והשררה נהנים מתנאים נוחים בהרבה לעומת אזרחים מן השורה.

בשורה התחתונה, אין חולק על כך שמבחן בוזגלו צריך להיות נר לרגליה של מערכת המשפט בישראל, אך בשאלת תקפותו ויישומו הדעות חלוקות.